

НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ СТРАТЕГІЯМ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ГНУЧКОСТІ ЧИТАННЯ ІНШОМОВНИХ ФАХОВИХ ТЕКСТІВ

А. С. МАРЛОВА

Входження України в європейський науковий та освітній простір вимагає вільного володіння іноземною мовою професійного спрямування випускниками вищих навчальних закладів. В умовах, коли усне спілкування є не завжди доступним, на перший план виступає вміння працювати над іншомовною фаховою літературою.

У вищих медичних навчальних закладах ця проблема є особливо актуальною, оскільки медицина належить до галузей, які вимагають вільного володіння іноземною мовою для професійного спілкування. Тому навчання студентів стратегіям роботи з іншомовними фаховими текстами є практичним завданням для викладачів іноземної мови в медичних університетах.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє визначити навчальні стратегії як дії та розумові процеси, що застосовуються студентами з метою впливу на те, що вивчається. Іноді навчальні стратегії називаються когнітивними стратегіями. Навчання когнітивним стратегіям є важливою освітньою метою, адже успіх студентів залежить великою мірою від їх вміння працювати самостійно та контролювати своє власне навчання [2, с. 415].

Стратегії вивчення іноземної мови розглядаються як шляхи, за допомогою яких студенти намагаються її вивчити: способи запам'ятовування нових слів, виведення смислу незнайомих слів із контексту, заучування граматичних правил, користування словниками та довідниками [3, с. 15].

Стратегії читання визначаються як розумова діяльність, що направлена на здобуття смислу із тексту [1, с. 15]. Іноді стратегії читання (*reading strategies*) ототожнюються з навичками читання (*reading skills*), іноді стратегії включають в себе навички (*skills*) і піднавички (*subskills*).

Зарубіжні методисти здійснили велику кількість досліджень з метою визначення переліку стратегій та навичок роботи з графічним текстом і встановлення взаємозв'язків між ними [1-4], проте питання залишається суперечливим. Усі дослідники погоджуються лише з тим, що ці стратегії діють комплексно та складно пов'язані між собою. Крім того, вони визнають, що якість роботи з текстом може бути покращена лише за наявності великого обсягу практики.

На думку Ч. Наттела, ефективна робота з текстом включає застосування як фізичних стратегій гнучкого читання, так і навчальних стратегій використання усієї інформації, яку пропонує текст – заголовки, діаграми, таблиці, покажчики. Проте, найбільш провокуючими є стратегії, що необхідні для розуміння текстів, які є складними у лексичному або синтаксичному плані [4, с. 45].

Вивчаючи специфіку викладання англійської мови як іноземної для академічного спілкування, Р. Джордан стверджує, що використання різних стратегій та навичок залежить від мети читання. Він виокремлює наступні стратегії, навички та піднавички при роботі з академічним текстом: прогнозування; проглядове читання; пошукове читання; виокремлення різних видів інформації; виведення висновків; винайдення значення незнайомих слів; розуміння графічних зображень; розуміння організації тексту та лінгвістичних аспектів [3, с. 143–144].

Д. Еберсолд вважає, що хоча кожний читач є унікальним, успішні читачі завжди мають багато спільного та здобувають практично таке саме повне знання із тексту, як і викладач або фахівець. Виходячи з цього, він подає перелік дій, які виконують успішні читачі під час роботи з текстом: швидке впізнавання слів; використання рис тексту (графічні зображення, покажчик); використання заголовку або заголовків для того щоб прогнозувати, яка саме інформація міститься у тексті; аналіз незнайомих слів; упізнавання граматичних функцій слів; читання для здобуття смислу, концентрація та конструювання смислу; прогнозування щодо смислу тексту; оцінювання прогнозів і утворення нових прогнозів, якщо це необхідно; дотримання мети читання під час читання; розпізнавання та прогнозування основних ідей тексту [1, с. 16].

Оскільки стратегії роботи з іншомовним медичним текстом ще недостатньо вивчені, нашою метою було визначити та дослідити на практиці ефективність конкретних стратегій, необхідних для цього виду діяльності.

Беручи до уваги різні концепції читання академічних і професійно спрямованих текстів і сутність опрацювання іншомовної фахової літератури у вищих медичних навчальних закладах, ми виокремили головні стратегії, що, на нашу думку, роблять успішним цей вид діяльності, а саме:

стратегії гнучкості читання: зміни швидкості читання, користування різними видами читання, такими як проглядове читання, пошукове читання, ознайомлювальне читання, вивчаюче читання;

стратегії прогнозування на основі використання усієї лінійної та нелінійної інформації тексту, такої як структура тексту, заголовки та підзаголовки, покажчик, сторінка змісту, малюнки.

Навчання стратегіям проводилося на постійній основі з використанням комплексів вправ до текстів підручників, методичних розробок і наукових медичних статей, як у повному вигляді, так і окремих частин, залежно від виду стратегії.

Перш ніж навчати студентів гнучкості читання, ми пояснили їм, що читати гнучко означає завжди пам'ятати, скільки саме потрібно прочитати, щоб задовольнити мету читання [4, с. 48]. Адже мета читання – основний фактор, що визначає і його результат, і процес протікання (вид читання). Цілеспрямованість досвідченого читача проявляється в установці, з якою він починає читання. Успішний читач змінює швидкість читання та використовує різні види читання, залежно від тексту та мети читання. Він вміє визначати, які частини тексту можна пропустити, які слід проглянути щоб охопити основні ідеї та які слід прочитати детально.

При укладанні вправ з навчання стратегіям гнучкості читання ми виходили з того, що характер тексту, завдання перед читанням і наступна перевірка розуміння прочитаного – це засоби непрямого впливу на вид читання студента. Вирішуючи питання про те, який саме текст доречно використовувати для того або іншого виду читання, ми враховували його зміст, складність і величину.

Для практики в ознайомлювальному виді читання ми використовували досить великі за обсягом тексти (3 000-10 000 друкованих знаків), які були простими та містили не менше ніж 25–30% другорядної інформації. Оскільки ознайомлювальне читання є найпростішим і допомагає переносити прийоми читання з рідної мови, воно переважало протягом першого етапу навчання. Вправи, запропоновані для практикування у цьому виді читання, були такі:

1. Прочитайте текст і дайте відповіді на питання по основному змісту тексту.
2. Зачитайте / випишіть одне головне речення у кожному абзаці.
3. Випишіть із тексту ключові слова.
4. Складіть план до тексту українською / англійською мовою.
5. Напишіть українською / англійською мовою короткий виклад тексту.

Робота щодо розвитку вивчаючого читання починалася та проводилася паралельно з роботою щодо розвитку ознайомлювального читання, що дозволило студентам відчувати різницю між ними. Тексти для вивчаючого читання підбиралися досить короткі за обсягом (900–1 200 друкованих знаків) та інформативно значимі як у мовному, так і змістовному плані.

В якості засобу контролю при вивчаючому читанні найчастіше використовувався письмовий переклад тексту українською мовою. Основна вимога до перекладу була його адекватність. Частини речень, що викликали труднощі, підлягали аналізу – лексичному, граматичному або лексико-граматичному, залежно від характеру, помилки.

Проглядове та пошукове читання вводилися у навчальний процес на більш просунутому етапі, коли студенти значною мірою оволоділи ознайомлювальним і вивчаючим читаннями, робота над якими, однак, не припинялася протягом усього курсу іноземної мови.

Проглядове читання, зазвичай, використовується при первинному ознайомленні з текстом з метою визначення, чи є в ньому цікава для читача інформація. Отже, у вправах, спрямованих на навчання студентів цьому виду читання, ми створювали ситуації вибору, обмеженого в часі (2–4 хвилини). Часто це був вибір студентом читацької картки серед багатьох інших. Окрім того, студенти виконували такі вправи:

1. Визначте, про що йдеться в тексті, за ... хвилин.
2. Знайдіть в журналі статтю, у якій розглядається питання ... .
3. Перегляньте номер журналу та скажіть, яка тематика в ньому розглядається.

Пошукове читання у професійній діяльності фахівця існує як самостійний вид читання. В навчальних умовах воно виступає, швидше, як вправа, оскільки пошук зазвичай здійснюється за вказівкою викладача.

Розвитку прийомам пошуку сприяють усі вправи, наведені вище, які містять вимогу знайти в тексті ту або іншу інформацію. На додаток до них студенти виконували наступні вправи (як і при

проглядовому читанні, при пошуковому читанні ми також дотримувались умови обмеження часу пошуку):

1. Укажіть у тексті абзаци, в яких містяться дані про ... .
2. Знайдіть в тексті визначення / висновок / формулювання проблеми / термін, що означає ... та зачитайте його / її вголос.

3. Знайдіть в тексті факти, згадані в анотації.

Навчання стратегіям прогнозування проходилося із роз'ясненням студентам того, що є лінійний текст і нелінійний текст. Отже, лінійний текст є висловлення ідей у послідовності речень і параграфів. Усі інші частини тексту є нелінійними у тому сенсі, що вони не входять в організацію речень і параграфів; однак, вони сприяють розумінню лінійного тексту. Нелінійні елементи включають:

довідковий апарат: всі частини тексту, які допомагають читачу локалізувати інформацію або передбачити, що саме містить текст (заголовки, алфавітний покажчик, сторінка змісту, бібліографія);

малюнки (діаграми, таблиці, карти, графіки, фотографії та ілюстрації, включаючи слова, які вони містять);

графічні умовності: шрифт, використання символів [4:45].

Використання нелінійної інформації робить читання легшим і ефективнішим. Особливо це стосується наукових медичних статей, чия структурна організація є практично незмінною незалежно від галузі медицини. Тому нашим першим кроком було ознайомлення студентів із структурою медичної статті.

Типова медична стаття, зазвичай, починається із *Summary (Резюме)*, де міститься її короткий виклад, та *Introduction (Вступ)*, де подається історія питання, перераховуються дослідники, що працювали над проблемою, а також етапи дослідження. *Introduction* завершується вказівкою на те, що нового збираються запропонувати автори даної статті. Далі слідують розділи *Materials and Methods (Матеріали та методи)*, де детально викладається хід дослідження, *Results (Результати)*, де подаються результати, часто у вигляді таблиць, і *Discussion (Обговорення)*, де отримані результати порівнюються із результатами, отриманими іншими авторами, та коментуються подібність, різниця та практична значимість результатів. Розділ *References (Література)* містить перелік усіх робіт, згаданих у статті.

Отже, знання структури медичної статті дозволяє швидко та ефективно орієнтуватися в ній. Вправа, спрямована на закріплення цих знань, була складена у вигляді запитань:

1. Яке питання розглядається у статті?
2. Хто ще займався вивченням цього питання?
3. Які були етапи дослідження?
4. Що Ви можете повідомити про пацієнтів, задіяних у дослідженні?
5. Які методи застосовувалися у дослідженні?
6. Які були результати дослідження?
7. Що нового дане дослідження внесло у вивчення проблеми?
8. Яка практична значимість результатів?

Однак, незважаючи на таку передбачуваність послідовності інформації, студенти потребують певного обсягу практики з визначення змісту різних фахових текстів, виходячи із заголовків і підзаголовків. Так, у нашому дослідженні студенти виконували такі вправи:

1. Сформулюйте, про що може йтися у статті із таким заголовком ... .
2. Спираючись лише на заголовки, підберіть статті, щоб зробити доповідь по темі ... .

Бібліографія, або список використаної літератури, у науковому тексті також є надійною опорою для виявлення того, про що в ньому розповідається. На формування вмінь і навичок роботи з бібліографією були направлені такі вправи:

1. Сформулюйте, про що йдеться у тексті та яких поглядів дотримується автор, спираючись лише на бібліографію. (Надається лише бібліографія.)
2. Підберіть із декількох статей ту, яка відповідає темі ..., спираючись лише на бібліографію. (Надається декілька бібліографій.)

Діаграми, таблиці, графіки, фотографії та ілюстрації є незамінними помічниками у виявленні того, про що йдеться у науковому фаховому тексті. Вправи, націлені на формування вмінь і навичок користування цими опорами, були такі:

1. Сформулюйте, про що йдеться в тексті, спираючись лише на діаграми / таблиці / графіки / фотографії / ілюстрації. (Надаються лише ці малюнки.)

2. Із багатьох діаграм / таблиць / графіків / фотографій / ілюстрацій виберіть лише ті, що можуть відповідати тексту із назвою ...

Таким чином, навчання студентів виведеними стратегіями роботи з іншомовними фаховими текстами покращило їх підготовку з іноземної мови загалом і сприяло ефективному опрацюванню іншомовної фахової літератури зокрема. Вміння працювати з текстом сприяло розширенню лексичного запасу та засвоєнню структурних форм мови. Результативна робота над іншомовною фаховою літературою розширювала світогляд студентів і розвивала їх інтерес до професії. Крім того, перенесення окремих стратегій з іноземної мови на інші дисципліни, що вивчаються студентами, позитивно вплинуло на їх фахову та загальну підготовку. Це, у свою чергу, посилює внутрішню мотивацію студентів до вивчення іноземної мови.

Для ефективної навчальної та професійної підготовки майбутніх лікарів необхідно навчати їх стратегіям роботи з іншомовними фаховими текстами, оскільки вони забезпечують підґрунтя подальшого фахового розвитку та є необхідним компонентом їх майбутньої професійної діяльності.

Список використаної літератури:

1. Aebersold, J. & Fiebd, M. From reader to reading teacher. Issues and strategies for second language classrooms. – Cambridge : CUP, 1997. – 263 p.
2. Arends, R. Learning to teach. New York : McGraw-hill, 1998. – 563 p.
3. Jordan, R. English for Academic Purposes. A guide and resource book for teachers. – Cambridge : CUP, 1997. – 404 p.
4. Nuttal, Ch. Teaching reading skills in a foreign language. – Oxford : MacMillan Heinemann English Language Teaching, 1988. – 282 p.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор М. І. Сметанський.